FOTO'S MERLIN DALEMAN

De toren van **de Eusebius staat al zeven jaar in de steigers**. Als er niet snel geld komt, moet de restauratie, begonnen in 2009 en nog niet eens halverwege, worden stilgelegd. Op vrijdag 8 april is het geld op.

MONUMENTENZORG

De Arnhemse kerk wordt een bouwval

Binnenkort is het geld op voor de restauratie van de historische Eusebiuskerk in Arnhem. Wordt het werk stilgelegd? „Verschrikkelijk zoals de Eusebius erbij staat."

Door onze correspondent
Annette Toonen

ARNHEM. Het is tobben met rijksmonument de Eusebius, de eeuwenoude kerk en een beeldbepalend baken in Arnhem. Als er niet snel geld komt van provincie of rijk, dan moet de restauratie, begonnen in 2009 en nog niet eens halverwege, worden stilgelegd. Op vrijdag 8 april is het geld helemaal op. „Frustrerend", zegt bestuurslid Petra van Stijn van de Stichting Eusebius Arnhem. „Vreselijk", vindt bouwmeester Peter Koelewijn, die de restauratie begeleidt.

Het stichtingsbestuur verstuurde onlangs een noodkreet aan Gedeputeerde Staten en Provinciale Staten van Gelderland. „De toekomst van de Eusebius ligt in hun handen", zegt Van Stijn. De leden ervaren tot nu toe weinig belangstelling van de provinciale politici. „Wij voelen ons aan ons lot overgelaten", schrijft het bestuur in zijn brandbrief.

Rijksoverheid en provincie Gelderland hebben de afgelopen jaren gezamenlijk 10,1 miljoen euro uitgegeven aan de restauratie van de kerk. Nu is er nog 24 miljoen euro nodig voor herstel van het schip en de toren, waarvan volgens de stichting 19,6 miljoen euro door rijk en/of provincie zou moeten worden betaald. Voor de overige 4,4 miljoen euro liggen er toezeggingen door sponsors en de gemeente.

Was dit geldgebrek niet te voorzien geweest? Waarom nu pas een noodkreet?

500 jaar oud en deels verwoest in 1944

De Eusebius is volgens de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed „een forse, groots opgezette driebeukige kruisbasiliek [...] in Laat Nederrijns-gotische stijl, gebouwd in de periode 1452-1560". Tijdens de Slag om Arnhem, in 1944, brandde de kerk volledig uit en stortte de toren deels in. Tussen 1946 en 1961 is de kerk herbouwd. Er zijn toen veel nieuwe beelden gemaakt. Ook in de decennia daarna zijn restauratiewerkzaamheden gepleegd.

Van Stijn: „Toen we begonnen met de restauratie was de rijksoverheid nog verantwoordelijk voor de rijksmonumenten, sinds 2012 ligt die verantwoordelijkheid bij de provincie, maar die heeft per jaar bijna 1,7 miljoen euro beschikbaar voor 8.000 rijksmonumenten in Gelderland. Daar heeft de Eusebius dus weinig aan."

Koelewijn: „Wij zeggen al vanaf 2012 dat we geld nodig hebben, maar vanaf de decentralisatie is het onduidelijk hoe het moet met rijksmonumenten van de buitencategorie, zoals de Eusebius. Daar zouden nadere afspraken over worden gemaakt, maar die zijn er nooit gekomen. Rijk en provincie zitten op elkaar te wachten. Wij zeulen en trekken al jaren, maar de overheid doet niks."

Levensgevaarlijk

In 2007 viel een groot brokstuk van de met tufsteen beklede kerktoren af. Niemand raakte gewond. „Een mirakel", zegt Koelewijn. Nadere inspectie leerde dat er veel meer tufstenen platen los zaten. Ook de beelden op de toren, gemaakt van de zachte, poreuze steensoort, vertoonden barsten. Levensgevaarlijk. De omgeving van de Eusebius werd afgezet met hekken. Sinds 2009 gaat de toren van het iconische gebouw schuil achter steigerpalen en -doek.

De top van de toren, de 'lantaarn' genoemd, is inmiddels klaar en weer zichtbaar. Op deze hoogte, zestig meter boven de grond, zijn de aangetaste natuurstenen platen vervangen en de beelden hersteld. Op vijftig meter hoogte wordt deze donderdag nog gewerkt. Hier bikt een man met een pneumatische hamer de voet van een pinakel weg, een kruiwagen met brokstukken ernaast.

Bouwval

Om te voorkomen dat zich na verloop van tijd „dezelfde ellende" voordoet, wordt een kwalitatief betere tufsteen aangebracht in kleinere, verankerde blokken. Op plekken waar de toren blootstaat aan veel regen, wordt een variant op tufsteen (peperino duro) gebruikt. De beelden worden nagemaakt uit Muschelkalkstein.

Als er niet snel geld komt, wordt de Eusebius „een bouwval in de voortuin van het provinciehuis", voorziet het stichtingsbestuur. Het provinciehuis en de Eusebius zijn een parkeerterrein van elkaar verwijderd. „Wat wij precies kunnen betekenen, moeten we nog bekijken. We hebben niet zomaar een oplossing", reageert de woordvoerder van gedeputeerde Josan Meijers (cultuur en erfgoed, PvdA). „Er is deze coalitieperiode twintig miljoen vrij te besteden aan cultuur in brede zin, maar we moeten dat geld eerlijk verdelen. De provincie is groter dan Arnhem."

Provincies, Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed en het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (OCW) zijn in gesprek over hoe het nu moet met dit soort „iconische monumenten". De provinciewoordvoerder: „We moeten kijken of er een speciale regeling voor kan worden getroffen." De Eusebius is niet het enige probleemgeval, volgens de rijksdienst. Provincies werken aan een inventarisatie van knelpunten bij hun grote restauratieprojecten.

> Wij zeulen en trekken al jaren
>
> **Peter Koelewijn**
> bouwmeester

De Gelderse CDA-Statenfractie heeft vragen gesteld aan de gedeputeerde - de leden willen graag „een totaalbeeld" van alle erfgoed dat subsidie nodig heeft voor restauratie. Leden van D66 hebben hun Statenfractie opgedragen zich maximaal in te spannen om de restauratie te laten doorgaan. De Tweede Kamerfractie van de PvdA stelde begin deze week schriftelijke vragen aan minister Jet Bussemaker (OCW, PvdA).

Arnhemmers hopen ondertussen op voortzetting van het werk aan 'hun' toren. Folkert Rotshuizen (90 jaar) riep in lokale media zijn stadsgenoten op om het provinciebestuur te bestoken met e-mails. Rotshuizen: „Verschrikkelijk zoals de Eusebius erbij staat, met al dat steigerwerk eromheen. Geen gezicht. Laat de provincie die 20 miljoen op tafel leggen, zodat de restauratie kan worden afgemaakt."

Koelewijn en Van Stijn zouden het „heel vervelend" vinden als het werk moet worden stilgelegd. De bouwmeester: „Er zit nu een goed team op; we doen veel voor weinig geld. Als we moeten stoppen, is het afwachten of de ervaren mensen die we nu hebben, terugkomen. We werken met het enige bedrijf in Nederland dat zulke grote natuursteenprojecten aankan. Dat dreigt met het staken van dit project ten onder te gaan. Als de mensen ander werk vinden, waar halen we dan straks weer ambachtslieden vandaan?" vraagt hij zich af. „Uit het buitenland?" Ook leerlingen natuursteenbewerking van ROC Midden Nederland kunnen zo meteen niet meer in Arnhem terecht.

Hoe langer een oplossing uitblijft, hoe groter het probleem, volgens de bouwmeester. „Geef ons alvast twee miljoen. Dan kunnen we dit jaar door."